ДЗВОНИ ЛЕМКІВЩИНИ

№2 (59)
травень-червень 2007 р.

Газета заснована
29 квітня 1994 року

ЧАСОПИС ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ЛЕМКІВЩИНА»

IV КОНҐРЕС СВІТОВОЇ ФЕДЕРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ЛЕМКІВСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ Львів, 4-6.05.2007 р.

Красовський - історик-лемкознавець, доц. Ігор Дуда - директор Тернопільського обласного художнього музею, присутні делегати Конгресу, автори праць, гості, краяни. Тут експонувалися традиційна різьба, малярство і графіка, різнопланове ужиткове народне мистецтво, фотографії. Виставка засвідчувала, що лемки різних поколінь - талановиті люди.

Наступного дня, **5 травня** урочисто відкрито IV Конгрес у філармонії імені С. Людкевича. Лемків світу представляли 72 делегати з семи країн. На відкритті хор та інструментальний оркестр вперше виконав кантату «Горы нашы» Мирослава Скорика. Крім того, прозвучали лемківські пісні «Кєд мі пришла карта» і «Анничка». Були благословення священиків і вітання від владик. Присутні із зацікавленням переглянули фільм про Лемківщину, створений з ініціативи проф. Івана Щерби. Стрічка була озвучена ансамблем «Древутня», співала Юлія Дошна. Фотознімки для фільму виконала Христина Щерба. Юнки в народних строях понесли квіти до підніжжя пам'ятників Т. Шевченку, М. Грушевському і Никифору.

Голова проф. І. Щерба запросив до почесної Президії голів суб'єктів СФУЛО. Вітання

Члени Президії, делегати і гості Конґресу. Львів, 4.05.2007 р.

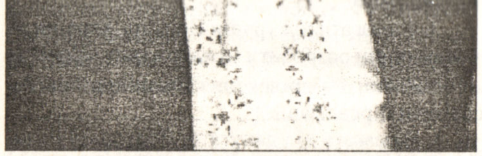

Доц. Володимир Ропецький - голова СФУЛО

ФОРУМ ЛЕМКІВ

Цього року світова спільнота лемків відзначає трагічну дату своєї історії - 60-річчя депортації краян з етнічної Лемківщини на північно-західні землі Польщі. Під час каральної акції «Вісла» 29 квітня - 12 серпня 1947 р. було виселено 140 577 осіб.

IV Конгрес СФУЛО, що проходив у Львові 4-6 травня 2007 р., співпав з річницею акції «Вісла». Програма форуму лемків, розрахована на три дні, була дуже насиченою. Сонячна погода сприяла проведенню запланованих заходів, окрім третього - дощового дня.

4 травня у Західному Науковому Центрі проводилося засідання Президії і Контрольної Комісії СФУЛО з участю запрошених. Всього зібралося 37 осіб. Засідання вів проф. Іван Щерба - голова СФУЛО, який доповів про організацію і проведення Конгресу. Відбулося попереднє слухання фінансового звіту скарбника Володимира Ардана. Жваву дискусію викликало питання про зміни і реєстрацію Статуту, в обговоренні якого взяли участь О. Венгринович, З. Галькович, С. Гованський, Ш. Гладик. Останній вніс пропозицію створити Статутну Комісію і затвердити її склад на Конгресі.

Після того, як проф. Іван Щерба відмовився очолювати Федерацію лемків на другу каденцію, Олександр Венгринович - голова ВУТЛ, запропонував залишитися головам об'єднань - суб'єктів СФУЛО, членам Президії і Контрольної Комісії. Закрите засідання проводилося без протоколу...

Там же відбулася зустріч з представниками засобів масової інформації. Керівництво СФУЛО на прес-конференції давало відповіді про поточні справи і проблеми лемків.

Відтак, у Галереї мистецтв відкрито виставку професійних мистців, народних майстрів і художників-аматорів. Ведучим був доц. Володимир Ропецький - скульптор, голова Львівської обласної організації ВУТЛ. На вернісажі виступали Борис Возницький - директор Галереї, Герой України, проф. Іван Щерба - голова СФУЛО, Штефан Гладик - голова ОЛП, Іван Дошна. Фотознімки для фільму виконала Христина Щерба. Юнки в народних строях понесли квіти до підніжжя пам'ятників Т. Шевченку, М. Грушевському і Никифору.

Голова проф. І. Щерба запросив до почесної Президії голів суб'єктів СФУЛО. Вітання учасникам Конгресу від Президента України Віктора Ющенка зачитав Тарас Батенко - заступник голови Львівської облдержадміністрації. З привітальним словом від Уряду України, Міністерства культури і туризму виступила віце-міністр проф. Ольга Бенч (з лемківського роду).

Були обрані робочі комісії Конгресу: Лічильна (голова В. Гаргай), Номінаційна (голова С. Бурда), Мандатна (голова М. Мушинка), Резолюційна (голова С. Криницький).

Звіт голови СФУЛО проф. Івана Щерби за період від 18.05.2002 р. до 5.05.2007 р. проходив нетрадиційно: на екрані висвічувалися тексти і фото. Професор давав усний коментар.

Після цього присутні слухали звіти-доповіді заступників голови СФУЛО Марії Дупляк (США) і Штефана Гладика (Польща), голів об'єднань-суб'єктів Федерації: Славко Бурда (Хорватія), Олександр Венгринович (Україна), Зенко Галькович (США), Штефан Гладик (Польща), Іван Лаба (Словаччина), Андрій Родко (Канада), Симеон Сакач (Сербія). Звіти також склали Іван Філь - фінансовий референт і Володимир Ардан - скарбник.

У роботі Конгресу взяв участь і промовляв поет і державний діяч України, голова Всесвітньої Координаційної Ради Дмитро Павличко.

У науковій частині Конгресу виступили проф. Володимир Сергійчук з доповіддю «Депортація лемків з батьківських земель у 1944-47 рр.», проф. Ольга Бенч з відео-фільмом «Трансформація пісенної спадщини депортованих лемків» (на прикладі рідного села Гутисько на Тернопільщині).

Доц. Володимир Ропецький зупинився на актуальній проблемі - заміни та доповненні до Статуту СФУЛО. Делегати обрали Статутну Комісію, яку зобов'язали переглянути існуючий Статут протягом чотирьох місяців.

Перед виборами керівних ланок Федерації виступив голова Номінаційної Комісії Славко Бурда (Хорватія), який вніс пропозицію обрати головою СФУЛО одного з трьох представників від України - Іван Щерба, Олександр Венгринович, Володимир Ропецький. Оскільки перші двоє відкликали свої кандидатури, на голосування було подано доц. Володимира Ропецького. За нього проголосували 70 делегатів, двоє - утрималися.

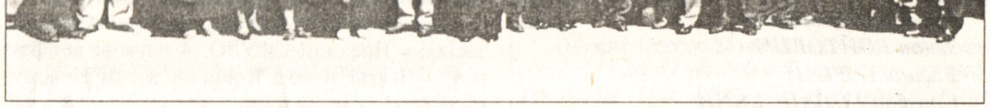

Члени Президії, делегати і гості Конґресу. Львів, 4.05.2007 р.

Далі Славко Бурда запропонував обрати заступниками голови СФУЛО Марію Дупляк - на Америку, Штефана Гладика - на Європу. Ш. Гладик відмовився і запропонував на цю посаду - Стефана Клапика. Членом Президії і відповідальним секретарем СФУЛО обрано доц. Ігоря Дуду (Україна), скарбником - Лілію Плахтій (Україна), фінансовим референтом - Івана Філя (США).

Славко Бурда вніс пропозицію на розгляд Конгресу про обрання членами Президії СФУЛО по п'ять кандидатур від кожного об'єднання-суб'єкта Федерації і по одній кандидатурі - в Контрольну Комісію на наступний термін. Головою Контрольної Комісії став доц. Степан Криницький (Україна).

Із звітом Резолюційної комісії виступив Степан Криницький. Звернення до Президентів України і Польщі, Ради Європи, Ухвалу та Резолюції Конгресу зачитав Ігор Дуда. Документи були одноголосно схвалені делегатами.

Із заключним словом і підсумками роботи IV Конгресу виступив новообраний голова СФУЛО доц. Володимир Ропецький зі Львова.

6 травня - була неділя. Зранку делегати та гості побували на Службі Божій в церкві свв. Ольги та Володимира у Шевченківському Гаю. Після обіду, протягом трьох годин проходив кермеш - фестиваль лемківської пісні і танцю в драматичному театрі імені М. Заньковецької. Виступали мистецькі колективи та окремі виконавці з Львівщини, Прикарпаття і Тернопільщини.

Конгрес засвідчив, що СФУЛО гідно представляє автохтонних лемків-русинів Польщі, Словаччини, України, а також вихідців з лемківського краю в Сербії, Хорватії, Канаді, США, і стало поважною міжнародною організацією у справі захисту прав депортованих, збереження їх самобутньої культури та відродження Лемківщини.

Ігор ГАНЧОВА

У залі засідання: Степан Майкович, Дмитро Павличко, Андрій Тавпаш, Ігор Дуда. 5.05.2007 р.

У Ґалереї мистецтв: Борис Возницький, Микола Мушинка, Володимир Ропецький. 4.05.2007 р.

Концерт у театрі ім. М. Заньковецької: виступає народна хорова капела «Лемковина». 6.05.2007 р.

КЕРІВНИЦТВО СФУЛО,

обране на IV Конгресі СФУЛО у Львові 5 травня 2007 р.

Голова СФУЛО -
доц. ***Володимир РОПЕЦЬКИЙ*** (Україна)

Заступники Голови -
Марія ДУПЛЯК (Америка, США)
Стефан КЛАПИК (Європа, Польща)

Відповідальний секретар, член Президії
доц. ***Ігор ДУДА*** (Україна)

Скарбник ***Лілія ПЛАХТІЙ*** (Україна)
Фінансовий референт ***Іван ФІЛЬ*** (США)

Члени Президії:

АМЕРИКА
Зенко ГАЛЬКОВИЧ
Зенон ВОЙТОВИЧ
Василь ГАРГАЙ
Стефан ГОВАНСЬКИЙ
Стефан КОСТЬОЛИК

УХВАЛА

IV Конгресу Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань (СФУЛО)

Заслухавши та обговоривши звіти Голови СФУЛО, заступників голови СФУЛО з Європи та Америки, голови Контрольної Комісії, скарбника, звіти-доповіді голів суб'єктів СФУЛО, Конгрес звертає увагу на вагому роботу, проведену Президією СФУЛО за звітний період. Федерація стала консолідуючим органом, що об'єднує автохтонних лемків-русинів Польщі, України, Словаччини, а також вихідців з Лемківщини в Сербії, Хорватії, Чорногорії, Канаді, США.

Протягом 2002-2007 рр. було проведено 25 засідань Президії СФУЛО, 4 наукові конференції у Києві, Львові, Криниці, Ждині, Новому Саді, Свиднику, Трускавці, кілька зустрічей на високому урядовому рівні у Києві.

РЕЗОЛЮЦІЯ

IV Конгресу Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань (СФУЛО)

4-6 травня 2007 р. в приміщенні Обласної філармонії імені С. Людкевича у Львові відбувся IV Конгрес СФУЛО з нагоди скорботної дати - 60-ої річниці акції «Вісла». У роботі Конгресу взяли участь 72 делегати з Польщі, України, Словаччини, Сербії, Чорногорії, США і Канади та понад 400 гостей.

У рамках програми IV Конгресу СФУЛО відбулися такі заходи:

- круглий стіл Президії СФУЛО в Західному Науковому центрі;
- художня виставка професійних митців та художників-аматорів «Лемківський Єрусалим» у Львівській галереї мистецтв;
- «Кермеш» - фестиваль лемківського фольклору в музично-драматичному театрі імені Марії Заньковецької;

Уряду Республіки Польща засудити акцію «Вісла» 1947 року як ганебний злочин проти особи та людства, як порушення прав людини, що захищаються міжнародними документами: Європейською конвенцією про захист прав людини і основних свобод (1959 р.), Загальною декларацією прав людини (Генеральна Асамблея ООН 10.12.1948 р.), Конвенцією про запобігання злочинів геноциду і покарання за нього та інших документів, що стали основою законодавства Європейського Союзу.

2. Вимагати від Президента, Сейму та Уряду Республіки Польща, а також Президента, Верховної Ради та Уряду України створення необхідних правових умов для лемків-русинів, депортованих у 1944-46, 1951 рр. в УРСР і 1947 р. на «землі одзискані», котрі мають бажання повернутися на свою історичну Батьківщину.

3. Вимагати від урядів Польщі, України та Словаччини розробити міждержавну «Програму етнічного відродження Лемківщини» та сприяти її реалізації.

4. Вимагати від депутатів Верховної Ради

Зенко ГАЛЬКОВИЧ
Зенон ВОЙТОВИЧ
Василь ГАРГАЙ
Стефан ГОВАНСЬКИЙ
Стефан КОСТЬОЛИК

КАНАДА
Андрій РОТКО
Степан БАЛЮС
Олег ІВАНУСІВ
Євген ЛАНДА
Максим МАСЛЕЙ

ПОЛЬЩА
Стефан ГЛАДИК
Мілько ГОЙСАК
Андрій КСЕНИЧ, проф.
Петро ШАФРАН
Василь ШЛЯНТА

СЕРБІЯ
Симеон САКАЧ
Богдан ВІСЛАВСЬКИЙ
Яким ГРЕБЕНЯ
Іван МИЗЬ
Марія САКАЧ, д-р

СЛОВАЧЧИНА
Іван ЛАБА
Павло БОГДАН
Микола МУШИНКА, акад.
Петро СОКОЛ
Мирослав СОПОЛИГА, д-р

УКРАЇНА
Олександр ВЕНГРИНОВИЧ
Оксана ДАНИЛІВ
Степан МАЙКОВИЧ
Андрій ТАВПАШ
Іван ЩЕРБА, проф.

ХОРВАТІЯ
Славко БУРДА
Юрій БІКІ
Гавриїл ТОКАЧ
Мірко ФЕДАК
Теодор ФРІЦКІ

Контрольна Комісія
Богдан КІКТА (Америка)
Іван ТЕРЕФЕНКО (Канада)
Іван ТРОХАНІВСЬКИЙ (Польща)
Влодімір КОЧІШ (Сербія)
Юрій ШПІРКО (Словаччина)
Степан КРИНИЦЬКИЙ, доц. (Україна) - голова
Даніель ПЕРУНСЬКІ (Хорватія)

Канаді, США.

Протягом 2002-2007 рр. було проведено 25 засідань Президії СФУЛО, 4 наукові конференції у Києві, Львові, Криниці, Ждині, Новому Саді, Свиднику, Трускавці, кілька зустрічей на високому урядовому рівні у Києві.

Лемківські об'єднання - суб'єкти СФУЛО, провели ряд заходів, приурочених до 60-річчя депортації етнічних українців з території Польщі 1944-46 рр. Важливе значення надавалося проблемам відродження, розвитку і популяризації самобутньої лемківської культури та мистецтва. Лемківські проблеми висвітлювалися на сторінках «Лемківщини» (США), «Ватри», «Загороди» (Польща), «Лемківського календаря», «Дзвонів Лемківщини» (Україна) та інших періодичних видань.

Однак, багато проблем і планів залишилися невирішеними і потребують неухильного виконання найближчим часом.

IV Конгрес СФУЛО постановив:

1. Схвалити діяльність Президії СФУЛО за 2002-2007 рр.

2. Затвердити протоколи Лічильної Комісії про вибори нового Голови - заслуженого діяча мистецтв України, доцента Української академії друкарства Володимира Ропецького (Львів, Україна), членів Президії та Контрольної Комісії СФУЛО.

3. Затвердити склад Статутної Комісії, доручити їй внести зміни та доповнення до Статуту СФУЛО протягом трьох місяців. Доопрацьований Статут затвердити на засіданні Президії СФУЛО.

4. Доручити Голові зареєструвати Статут СФУЛО в Міністерстві юстиції України. Визначити юридичною адресою СФУЛО - пл. Ринок, 17, IV поверх, м. Львів, Україна 79008.

5. Схвалити звернення до Президента України, Президента, Сейму та Уряду Республіки Польщі про засудження акції «Вісла» 1947 року.

6. Схвалити звернення до Верховної Ради України про прийняття Закону про надання статусу депортованих особам, яких було примусово виселено з території Польщі УРСР у 1944-46, 1951 рр., та їх нащадкам.

7. Розширити діяльність українськомовного шкільництва в Польщі та Словаччині.

8. Продовжити роботу зі збирання спогадів лемків - учасників депортації та еміграції різних поколінь.

Одноголосно прийнята делегатами та учасниками IV Конгресу СФУЛО у Львові 5 травня 2007 року.

- художня виставка професійних митців та художників-аматорів «Лемківський Єрусалим» у Львівській галереї мистецтв;
- «Кермеш» - фестиваль лемківського фольклору в музично-драматичному театрі імені Марії Заньковецької.

На Конгресі заслухано звіти Голови СФУЛО, голови Контрольної Комісії, доповіді голів лемківських об'єднань - суб'єктів Федерації, виступи делегатів і гостей. Конгрес констатує, що за роки діяльності СФУЛО об'єднало лемківські товариства 7 країн та перетворилося на потужну міжнародну організацію, яка сприяє відродженню Лемківщини, дослідженню, розвитку і популяризації самобутньої культури лемків-русинів, плекає їхні звичаї, духовні й матеріальні традиції, а також для захисту прав депортованих, збереження та відродження Лемківщини.

Обговорено діяльність СФУЛО за звітний період (2002-2007 рр.), враховано критичні зауваження, окреслено плани і програмні завдання для майбутньої діяльності СФУЛО, обрано нове керівництво Федерації на наступну каденцію.

Підсумовуючи роботу IV Конгресу СФУЛО, було прийнято рішення про наступне:

1. Вимагати від Президента, Сейму та

Батьківщину.

3. Вимагати від урядів Польщі, України та Словаччини розробити міждержавну «Програму етнічного відродження Лемківщини» та сприяти її реалізації.

4. Вимагати від депутатів Верховної Ради прийняти Закон про надання статусу депортованих особам, яких примусово переселено з території Польщі в УРСР (1944-46, 1951 рр.), та їхнім нащадкам.

5. Просити уряди держав - суб'єктів Федерації надавати державну фінансову підтримку статутної діяльності організації, а також на проведення традиційних фестивалів культури, науково-дослідних заходів і видавничої справи.

6. Закликати уряди держав - суб'єктів Федерації створити належний інформаційний простір та умови для ознайомлення, вивчення і пізнання літератури з лемківсько-русинської тематики; висвітлювати в теле- і радіопередачах суспільно-культурні та політико-правові проблеми українців, зокрема лемків-русинів.

7. Звернутися до Святішого Отця - Папи Римського Бенедикта XVI з проханням зупинити переведення Літургій на польську та словацьку мови у Польщі та Словаччині, оскільки така дія сприяє ще більшій асиміляції лемків-русинів на польсько-словацьких землях, переорієнтації у своїх духовних цінностях, втраті давніх традицій та обрядовості.

8. Наполягати на створенні у Львові:

а) секції історії, мови та культури Лемківщини при Інституті українознавства Національної Академії Наук України;

б) Державного Лемківського ансамблю пісні і танцю (на базі народної хорової капели «Лемківщина»).

9. Просити Кабінет Міністрів України сприяти створенню Лемківського Центру в Києві.

10. Закликати лемків-русинів усіх країн до єднання з метою збереження давніх лемківських традицій як частини української традиційної культури та вирішення спільних проблем у відродженні Лемківщини, незважаючи на політичні, світоглядні чи конфесійні розбіжності.

11. Конгрес доручає Президії СФУЛО створити Міжнародну Допомогову Спілку для фінансової підтримки діяльності Федерації.

12. Голові терміново зареєструвати статут СФУЛО в Міністерстві юстиції України.

Одноголосн0 прийнята делегатами та учасниками IV Конгресу СФУЛО у Львові 5 травня 2007 року.

Президентові України п. В. А. Ющенку

Високоповажаний Пане Президенте!

Для українського народу XX століття сповнене нищівними трагедіями: війни, голодомори, репресії та депортації.

Після переселення 483 808 осіб до УРСР у 1944-46 рр., 150 тисяч українців, яким вдалося уникнути «евакуації» на Схід, не оминула інша каральна машина - горезвісна акція «Вісла» 1947 року, основним завданням якої стала ліквідація УПА на Закерзонні й остаточне вирішення т. зв. «українського питання» в повоєнній Польщі. Цим долевизначальним документом фактично було узаконено етнічні чистки в 40-50-их рр. XX століття, увімкнено зелене світло масовому насильницькому виселенню людей, котрих вважали маргінальними націями на політичній карті світу.

За час операції «Вісла» було виселено на Захід 140 577 осіб української національності. Проте вона не закінчилася і продовжувалася згодом у вигляді фальсифікації історичних подій, шельмування українців, з яких створили образ ворога. Наші краяни, позбавлені історичної Батьківщини, приречені на асиміляцію і забуття. Законодавчі акти стосовно акції «Вісла» у Польщі досі не скасовані. Належної оцінки такого брутального переселення ще дотепер ані з польської, ані з української сторони не здійснено. А за теперішніми показовими добросусідськими українсько-польськими стосунками затаїлися невідшкодовані моральні кривди та матеріальні втрати. Юридичних підстав для визнання переселенців з Польщі жертвами політичних репресій достатньо, не вистачає лише політико-правової волі.

Історичну справедливість повинно бути відновлено, оскільки визнання переселенців жертвами політичних репресій стало б насамперед моральним засудженням геноциду супроти свого народу, привселюдним визнанням тих політичних дороговказів, що ведуть до поваги прав кожної людини, і, зрештою, гарантією того, що злочини супроти особи та людства більше не повторюватимуться.

Враховуючи те, що ганебна операція «Вісла» 1947 року нанесла фатальної шкоди автохтонному населенню української громади та їх нащадкам, керуючись Резолюцією IV Конгресу Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань який відбувся 4-6 травня 2007 року у Львові в рік скорботної дати - 60 річчя депортації етнічних українців з їх земель, пропонуємо:

1. Звернутися до Президента, Сейму і Уряду Республіки Польща з пропозицією засудити депортаційну акцію «Вісла» 1947 року, внаслідок якої етнографічну групу українського народу - лемків-русинів було поставлено на межу зникнення.

2. Створити Міждержавну експертну комісію для встановлення юридично-правової оцінки «Угоди про евакуацію українського населення з території Польщі до УРСР і польських громадян з території УРСР» від 9 вересня 1944 р.; законності акції «Вісла» (1947 р.), інших документів про депортацію та переселення.

3. Розробити спільно з Урядом Польщі міждержавну «Програму етнічного відродження Лемківщини», яка передбачала б повернення депортованих на історичну Батьківщину з відновленням громадянства, якщо вони цього бажають.

4. Надати українцям, яких було переселено в УРСР у 1944-46, 1951 роках, статус депортованих.

5. Створити спільний українсько-польський видавничий проект спогадів про депортацію етнічних українців з території Польщі та виселення поляків з УРСР в 1944-46 і 1947 рр.

6. Надати депортованим особам та їх нащадкам можливість безперешкодного перетину міждержавного українсько-польського кордону та отримання довготривалих віз для відвідування історичної Батьківщини.

7. Створити умови для відновлення церков і цвинтарів, встановлення меморіальних знаків і пам'ятників, відкриття музеїв і шкіл для українців, зокрема лемків-русинів у Польщі.

8. Спорудити на території колишнього концтабору Явожно в Польщі Монумент українсько-польського примирення.

9. Зреалізувати розроблений на державному рівні План заходів і вшанувати у серпні 2007 року в Україні пам'ять жертв депортаційної акції «Вісла» (1947 р.), спрямованої проти етнічних українців у Польщі.

Голова СФУЛО,
заслужений діяч мистецтв України,
доцент В. А. РОПЕЦЬКИЙ.

Степан ПАНЕЙКО, м. Стрий.

ВИСТУП НА ЗІБРАННІ до 60-річчя акції «Вісла»

На передньому плані: Оксана Данилів, Олександр Венгринович, Степан Панейко

Сьогодні можемо розповісти шановній стрийській громаді, що відбулося 60 років тому на теренах крайньої західної території України. Після зникнення імперії зла нам стали доступні документи з польських та українських архівів. Ми повинні оприлюднити комуністичні злочини, а їх спадкоємців притягнути до відповідальності. Для висвітлення цієї теми необхідно згадати нашу історію.

У 992 р. Київський князь Володимир Великий приєднав русинів Західних Карпат та їхні землі до Київської Русі, з якою мешканці гір перебували у постійних дружніх відносинах. Місто Сянок із оборонної фортеці перетворилося на великий культурно-науковий, торговельний і релігійний центр.

У 1340 р. поляки загарбали північні схили Західних Карпат, а угорці - південні (Закарпаття). Щоб відсунути русинів вглиб Карпат, польські королі і шляхта започаткували довготривалу колонізацію Прикарпаття німецькими та польськими колоністами.

Населення Західних Карпат зазнавало постійного національного і соціального гніту від польської шляхти. У відповідь селяни підіймалися на боротьбу проти гнобителів. Особливого розмаху ця боротьба набула у XVII ст., коли її очолив Андрій Савка і долучився до визвольної війни українського народу під проводом Богдана Хмельницького.

Від 1772-го до 1918 р. Лемківщина перебувала у складі Австрійської та Австро-Угорської імперії. Період цей характерний масовою еміграцією селян за океан на заробітки.

На той час оформилися дві галицькі партії, що ділилася на українців і москвофілів, угорських русинів.

Москвофільство мало велику допомогу від Москви та російської православної церкви. Що можемо спостерігати на Закарпатті й сьогодні.

пеки своєю брутальністю перевищували те, що пізніше сталося під час акції «Вісла».

Тоді було заарештовано перемишльського владику Йосафата Коциловського, якого безуспішно змушували подати пастирського листа із закликом до віруючих і духовенства про виїзд в УРСР.

Від 15 жовтня 1944 р. до 2 серпня 1946 р. переселили біля 482 тисяч осіб. Переселення українського населення до УРСР завершили, вважаючи, що в Польщі залишилися виключно польсько-українські родини і кільканадцять тисяч українців розпорошених на теренах трьох воєводств.

За відомостями Генерального Штабу ВП уже під час безпосередніх приготувань до акції «Вісла» кількість українців у Польщі не перевищувала 20306 осіб. Насправді, значна кількість людей ховалася у лісах, поверталася назад, звідки була виселена раніше. Невдалі спроби поновити переселення до УРСР спричинилися до того, що серед військових почала переважати концепція примусового виселення решти українського населення на північно-західні землі Польщі.

Нібито за смерть генерала Кароля Свєрчевського, Політбюро ПОРП ухвалило в рамках каральної акції «Вісла» швидкими темпами переселити українців і змішані родини на повернені німецькі терени, не створюючи суспільних груп і не ближче 100 км від кордону. Тут польські комуністи повторили сталінські злочини.

Загалом, за офіційними даними у операції брали участь 17440 солдат ВП і КВБ та 500 функціонерів міліції.

Генерал Моссор 24 квітня видав наказ військам провести арешти українського населення, запідозреного у допомозі підпіллю. Військо оточувало місцевість, що підлягала виселенню щільним кільцем, аби нащадкам, керуючись Резолюцією IV Конгресу Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань який відбувся 4-6 травня 2007 року у Львові в рік скорботної дати - 60 річчя депор-

Голова СФУЛО,
заслужений діяч мистецтв України,
доцент В. А. РОПЕЦЬКИЙ.

Президентові Республіки Польща п. Лєхові Качиньскому

Високоповажаний Пане Президенте!

4-6 травня 2007 р. у Львові відбувся IV Конгрес Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань (СФУЛО) з нагоди скорботної дати - 60-тої річниці проведення депортаційної акції «Вісла» (1947 р.).

СФУЛО об'єднує організації автохтонних лемків-русинів Польщі, України, Словаччини, а також вихідців з Лемківщини в Сербії, Хорватії, Чорногорії, Канаді та США.

З 29 квітня до 12 серпня 1947 року, залучивши армію, зокрема 6 дивізій Війська Польського, загони Комітету внутрішньої безпеки, міліції, зі східної території Польщі насильницькими методами було проведено переселення 140 577 осіб української національності, яким з різних причин вдалося залишитися у цій частині після «евакуації» в УРСР (1944-46 рр.), і розкидано по північно-західних землях Польщі.

Метою акції «Вісла» була етнічна чистка українців на споконвічних українських землях Лемківщини, Перемищини, Холмщини, Підляшшя, а також остаточне вирішення т. зв. «українського питання» в повоєнній Польщі.

Внаслідок акції «Вісла» знищено етнографічне коріння найбільш самобутньої гілки українського народу - лемків-русинів, зліквідовано територіальну компактність їхнього проживання, позбавлено етнічних земель, завдано непоправної шкоди своєрідній матеріальній та духовній культурі, надано швидкий темп асимілятивним процесам, що в майбутньому можуть спричинити до цілковитого зникнення цієї української етнографічної групи.

Законодавчі акти, що стосуються акції «Вісла», досі не отримали юридично-правової оцінки й не піддані публічному осуду.

Створена СФУЛО Міжнародна Програма етнічного відродження Лемківщини зможе розв'язати проблеми, спричинені депортацією українців на Схід 1944-46 рр. і наступне переселення на Захід 1947 року.

Відповідно до резолюції, прийнятої делегатами IV Конгресу СФУЛО, просимо реалізувати на найвищому державному рівні наступне:

1. Визнати акцію «Вісла» 1947 року як депортаційну і антигуманну, яка свідчить про ганебний злочин проти особи та людства, що спричинила порушення прав і свобод людини, які захищаються міжнародними документами: Загальною декларацією прав людини (Генеральна Асамблея ООН 10.12.1948 р.), Європейською конвенцією про захист прав людини і основних свобод (1959 р.), Конвенцією про запобігання злочинів геноциду і покарання за нього та інших документів, що стали основою законодавства Європейського Союзу.

2. Створити сприятливі умови для повернення лемків-русинів на їх законні етнічні землі. Надати чинності Законові про відшкодування потерпілим їх моральних та матеріальних втрат.

3. Забезпечити державну охорону та збереження храмів, цвинтарів, інших пам'яток історії та культури Лемківщини, Любачівщини, Перемищини, Холмщини та Підляшшя.

4. Вшанувати на державному рівні 60-річчя депортаційної акції «Вісла» у Польщі.

5. Висвітлювати в засобах масової інформації достовірні факти, спричинені депортацією українців під час акції «Вісла», а також заходи, пов'язані з 60-річчям вшанування жертв акції «Вісла».

6. Повернути лемківській громаді регіональний музей «Лемківщина» в Сяноку, створений в 1930 році.

7. Встановити в колишньому концтаборі Явожно Монумент жертвам акції «Вісла» на вшанування сотень тисяч українців, котрі стали жертвами політичних репресій, невинно постраждавши внаслідок панування тоталітарних режимів.

Історичну справедливість повинно бути відновлено.

Голова СФУЛО,
заслужений діяч мистецтв України,
доцент В. А. РОПЕЦЬКИЙ.

На той час оформилися дві галицькі партії, що ділилася на українців і москвофілів, угорських русинів.

Москвофільство мало велику допомогу від Москви та російської православної церкви. Що можемо спостерігати на Закарпатті й сьогодні.

Помітне руйнування принесла на Лемківщину Перша світова війна. До концтабору в Талєрґофі австрійці вивозили тисячі представників Лемківщини, звинувачуючи їх як москвофілів.

Після розпаду Австро-Угорщини у листопаді 1918 р. було проголошено Східно-Лемківську республіку, яка заявила про своє об'єднання і Західно-Українською Народною Республікою (ЗУНР).

Великим багатством матеріальної та духов-ної культури були тридільні храми давньоукраїнського типу. Такий взірець церкви маємо у Львові в Шевченківському Гаю.

До Першої світової війни всі церкви на Лемківщині належали до греко-католицької конфесії. Спостерігалися поодинокі спроби поширення на Лемківщині православ'я, але ці спроби швидко згасли. Масового характеру набрав рух за перехід на російське православ'я з 1926 року.

Важкою для лемків стала Друга світова війна. Особливо жорстокою була Карпатсько-Дуклянська операція.

Трагічним потрясінням для західного терену стала депортація 1944-1946 рр. на Схід і акція «Вісла» 1947 р. на Захід Польщі, на колишні терени Німеччини.

Сьогодні вже достатньо архівних матеріалів, як з польських, так українських архівів, щоб молоде покоління, не обтяжене особистим досвідом, могло розпочати прискіпливу дискусію про спільне минуле.

Проблема очищення історії від брехні, заміна спрощених ярликів і суджень ретельними історичними знаннями однаково стосується як поляків, так і українців. Вона стане одним із найсуттєвіших чинників формування польсько-українського діалогу. Опрацьовуються наступні томи документів, що висвітлять події 1944-46 рр., діяльності ОУН-УПА на теренах Лемківщини.

Сьогодні з'ясовується, що рішення про примусове виселення українців не пов'язане із смертю генерала Свєрчевського. Воно викликає обгрунтовані сумніви.

У політичних умовах, що створилися після 1944 р., врегулювання питання української національної меншості в Польщі шляхом встановлення державного кордону з СРСР, який би накладався на етнографічні границі і здійснення обміну населенням на засадах добровільності, було практично нереальним. Новий кордон не задовільняв ні поляків, ні українців.

Усі польсько-українські проблеми вирішив Сталін. Трактуючи територіальні вимоги поляків і українців, як козирні карти у грі з обома сторонами, він осягнув свою мету. Польські та українські комуністи, зазнавши невдачі при встановленні кордонів, були позбавлені будь-яких гарантій.

Комуністична Польща прагнула зробити Польщу однонаціональною. Від вересня 1944 року Військо Польське розпочало примусове виселення українців з їх споконвічних земель. Дії війська та органів безучасть 17440 солдат ВП і КВБ та 500 функціонерів міліції.

Генерал Моссор 24 квітня видав наказ військам провести арешти українського населення, запідозреного у допомозі підпіллю. Військо оточувало місцевість, що підлягала виселенню щільним кільцем, аби запобігти можливим втечам.

Зганяли мешканців до центру села і сповіщали про виселення. На збір давали дві години часу. Брати з собою можна було не більше 25 кілограмів майна. Дальше формували колону і під охороною солдат вели до збірного пункту. На очах мешканців спалювали їх домівки. На збірних пунктах уважно вивчали списки виселюваних і ділили на три категорії. «А» - занотовані Управлінням Безпеки. «Б» - занотовані військовою розвідкою. «В» - застереження командира підрозділу, що займався виселенням. Потім завантажували у вагони. Всі залізничні транспорти охороняли солдати. На зупинках заборонялося залишати вагони. І так під конвоєм везли на територію Північної Прусії.

На початку червня розпочався другий етап акції «Вісла», що охопив всі повіти. Але стало зрозуміло, що не вдасться виконати виселення за два місяці. Політбюро ухвалило рішення продовжити акцію «Вісла».

На третьому етапі діяльності, у липні головну увагу зосередили на т. зв. підчищенні терену від українського населення, яке уникло виселення і знищенні розпорошених сил УПА. Генерал Моссор видав таємний наказ № 010, згідно з яким, особи, що поверталися із західних земель до попереднього місця проживання мали бути заарештовані і вислані до концентраційного табору в Явожно.

Акція «Вісла» відзначалася масовими каральними репресіями супроти українського цивільного населення і членів підпілля. Їх розміри досі не зовсім відомі. Акція «Вісла» тривала рівно три місяці. Аналіз акції «Вісла» з перспективи років доводить, що крім знищення УПА, вона мала на меті остаточне вирішення українського питання у Польщі.

Акція «Вісла» належить до безпрецендентних актів етноциду, вчинених у центрі Європи, в середині XX століття, супроти автохтонного населення, що тисячоліттями проживало на обширних теренах на захід від Сяну та Бугу. Характерні особливості акції «Вісла» - жорстока, блискавична депортація в поєднанні з селекцією неблагонадійних, криваві переслідування, використання польових судів, концтаборів, тюрем і смертних вироків.

Внаслідок акції «Вісла» на значних теренах Закерзоння зруйнована унікальна етнокультура. Асиміляційне розпорошення населення стало ключовим фактором денаціоналізації та етнічного терору.

Прослідковується спадковість імперської традиції у виконавців акції «Вісла» та методах передвоєнних пацифікаторів Західної України. Симптоматично, що сьогодні, коли кінцеве розв'язання українського питання в Польщі стало доконаним фактом, можновладні структури країни відмовляються визнати в діях 1947 року ознаки народовбивчого вандалізму своїх комуністичних предтеч, засвідчуючи живучість у сучасній Речі Посполитій сумної шовіністичної політичної традиції.

Анна ВОРОБЕЛЬ, м. Тернопіль.

ЦЬВІТ ПАПОРТИНИ

Новеля

Продовженя. Початок в №46-51, 54-58.

- Мы ся не помучыли, мы на конях, дорога не была для нас тяжка.

- То юж ходте, як хочете так помочы.

Тета Євка зьвідувала-ся дівчат о різних новинах - домашніх і сельскых.

Дівчата пололи просо і оповідали всяки новини.

- Вы до мня сами пришли, ци вас зачымси родиче прислали?

- Мы сами пришли, - повіла Марися.

- Лем, як і чым я можу ся прислужыти такым дітям?

Марися зачала оповідати теті, жебы тота зрозуміла: чого они пришли.

- Йой, дітино, же єс мня здивувала, свойом оповідьом. Де ты таке чула, же я знам-ся на ворожіню. Я знам, лем тото, што зна кожна мама, што жыє в горах. А ворожбитство зна кажда, бо зме ся вечерами сходили і всяку гупоту на вечірках придумували.

- Ходме, діти, до хыж, дам вам дашто зісти, бо юж сте зголодніли.

Она помали прирыхтувала дітям істи, а сама си сіла коло них одпочыти.

- Знате, діти, я не знам ничого такого, жебы в жытю ся мож было дачого добити-ся без наукы і праці. Гупоти є барз дуже всякой на сьвіті, лем то не для християнина. Памятам даяки ворожбитства, што зме з дівчатами колиси робили, лем я вам повідам, же то дітяча гупота.

- Тето, а чогоси такого не знате, жебы ся дакому справдило?

- Мі ся нич не справдило. А як кому ся і справдило, то ся не признат. Як бы нам ся тото ворожбитство удавало, то коло нас было бы повно хлопів, а мы вшыткы жыєме сами. А мы, якы ворожбитства знали: або піти по штоси г-ночы на гробы, або якыси чортополохы по горах зберати. Все лем таке, же того нихто не робив, бо ся бояв. А єдно таке знам, же не дуже страшне, то вам повім.

Анця з Марисьом посмотрили на тету і ся зацекавили.

- Значыт так. Як хочете попробувати, то го попробуйте. Так, о дванадцетій годині гночы...

Анця мало не підскочыла, лем ся якоси стримала: зас о дванадцетій годині...

...В дванадцетій годині г-ночы підете до лісу, лем чысто голы. В дворі деси так на пів дванадцету треба ся розоболекти в саді під грушком і чысто голіцьким піти до лісу...

- О, Боже! - збыхва Марися.

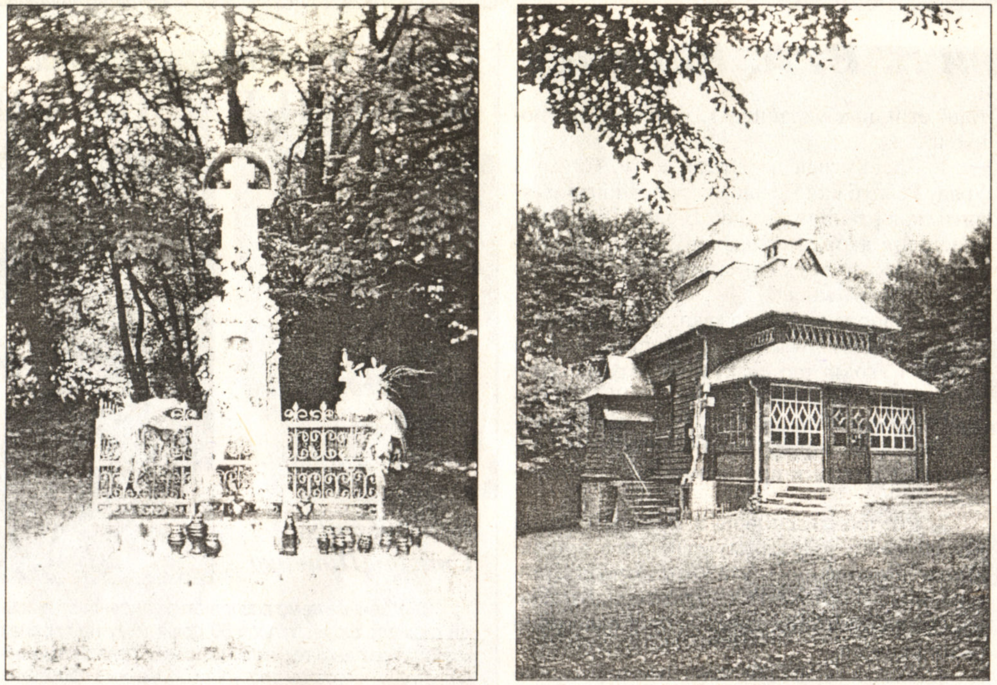

Памятний хрест і капличка на горі Явір в с. Висова,
п-т Горлиці на Лемківщыні. 2004 р.   Фото Л. Квасниці.

***Василь СОЛЯН** - с. Мирне*
Підгаєцкого р-ну на Тернопільщыні,
уроджений с. Щавне,
п-т Сянік на Лемківщыні

ЛЕМКІВСКЫ МОТИВЫ

В Щавнім в Мацка - весьіля, -
Сьпів над ріком Ославом.
Женят сына Василя -
Люблят там забаву.

Працьовиты люде в Щавнім -
З ліса, поля жыли.
І хоц бідны, но забавны -
Весьіля робили.

За столами - борщ, капуста -
Зразів наварили.
А фляшок не дуже густо -
Люде бідно жыли.

Быв сыр з галушками,
Бриндзя - вшыткым покус.
Коло мисок черепяних -
Деревляни лыжки

І ЗАПАЛАЛА ВАТРА ПАМЯТИ

А запалювали єй мешканьці Тернопільщыни на чест 100-літя лєгендарного генерала УПА Романа Шухевича та річниці проголошыня Акту про Самостийну Украіну 1941 року во Львові.

В суботу, 30 червця, урочыстосьті одбылися на границі сіл Жовтневе і Чернилів-Руский Тернопільского рейону. Молебен коло символічной могили борцям за волю Украіни отправив о. Іван Гавліч.

О жытя і звитягу генерала Романа Шухевича повідали Петро Кузьмяк, Анна Грищенко і Петро Стрончык.

А потим запалала ватра памяти. Єй запалили сельский голова Михайло Дручок, почесний голова місцевого осередку НРУ Зіновій Івахів, голова осередку товариства «Лемківщына» села Жовтневе Рута Сардига, вихованец Чернилева-Руского дитячого садка Остап Фок.

Горила высока ватра і далеко было чути того вечера могучу фалю повстаньских пісень, яки виконував одроджений аматорский лемківский хор Будинку культури під проводом

ПОСЬМІЙМЕ-СЯ КУСЦЬОК

(Жарты для наймолодшых)

Хто винен?

- Ванцю, хто розбив шыбу на выгляді?

- Петро. Але винен Павльо. Він присів, як ябко летіло до його головы.

Помыти уха

- Діду, што треба робити, жебы ліпше видіти?
- Веце істи моркви.
- А жебы ліпше чути?
- Помыти уха.

Хытрий Ванцьо

- Михась, прид до мня. Мі подарували пса... - повідат Ванцьо.

- А пес - добрий?

- Іщы не знам. Хцу перевірити, ци кусат, ци ні.

Онук і дідо

- Діду, вы мате зубы?
- Не мам, дорогий внучку.
- Но то потримайте мій хліб з маслом.

Ся дивує

- Няню, повічте мі, як то ся стало, же вы ся оженили з мамом?

- Видиш, стара, таке мале і тото ся дивує...

Просто і ясно

- Ванцю, ты знаш пливати?
- Знам.
- А де-с ся навчыв?
- В воді.

Не видів

- Мамо, наш научитель не видів коня.
- А то чом?
- Гнеска я намалював коня. Научитель підишов до мня і ся пытат: «Што то таке?»

Стуль ґамбу

- Няню, як сте были молодым, то кого найбільше любили?
- Твою маму.
- А тепер?
- Стуль ґамбу, смаркачу!

Іщы малий

Анця мало не підскочыла, лем ся якоси стримала: зас о дванадцетій годині...

...В дванадцетій годині г-ночы підете до лісу, лем чысто голы. В дворі деси так на пів дванадцету треба ся розоболекти в саді під грушком і чысто голіцьким піти до лісу...

- О, Боже! - збыхва Марися.

По вшытких вздохах было видно, же тета Євка лишыла-ся зо себе задоволена. Она поставила перед собом таку задачу, жебы після єй оповіди не хотів нихто тото виконати, лем од єдной такой думки ся навічно зарікав такє робити.

...Зімате там пергача, і одломите му ліву лапку. Тоту лапку треба висушыти і юж втовди ся можна ньом користувати. Береш высушену лапку в ліву руку і ньом пошкрябаш. Як хочеш - до себе, як хочеш - од себе. Як пошкрябаш до себе, то ся додаст, як пошкрябаш од себе, то ся ти одойме.

- А хоц раз вы тото провірили в своім жытю? - першы раз звідала-ся Анця.

- Йой, дітино, де я мала час на таке.

- А вашы колєжанки ходили до лісу?

- Нихто ся мі не хвалив. Та я не думам, жебы такє хто робив. Нато треба мати час, а ту роботи все повно.

Як ішли од тети, юж стемніло. Попрощали-ся і одіхали з двору. Ішли тихо і юж нихто не зачынав бесіду. Така якыса была дивна в них поведінка, здавало-ся, же ся гнівают. Коні сой помали ішли, а они тихо сідили. Не знати про Марисю, лем Анця барз ся загрызва: де і як зімати того пергача. Як я мам зімати того пергача? В лісі темно, як я мам го зімати? Як то можна зімати пергача? Він, же літат. Так темно в дванадцетій годині: як я го мам зімати. Оно ма крила і літат.

- Ой, Боже, - збихва тяжко Анця.

Помало доіхали до лісу.

- Може підеме на нашы поляни, до папортини? - зьвідала-ся Марися такым голосом, якбы єй хтоси побив.

Зышов місяц і на серци якоси стало веселіше.

- Марись, посмотр, які наш сьвіт красни. Як сьпівают пташкы. Як сьвіт змінив-ся на очах, лем тілько місяц пролив своє сьвітло по нашім милім краю.

- Мі ся барз подабат, - повіла Марися. - А тобі?

Далі буде.

А фляшок не дуже густо -
Люде бідно жыли.

Быв сыр з галушками,
Бриндзя - вшытким покус.
Коло мисок черепяних -
Деревляни лыжки.

Студенину ту давали,
З росолом - тіста.
Гусьлі, бубен і цимбали -
Музыка троіста.

Молодіж чардаш гулят,
Аж ся порох курит.
Ходаки хтоси додерат,
Але ся не журит.

Пришла скоро на забаву,
За привичком Фена,
Дома рано іла страву -
Не была прошена.

Но повіла бахурови:
Най прийде до Мацка.
Жебы принюс ій фізолі
І кавалок пляцка.

Тож парибок взяв фізолі
І тот пляцок за пазуху.
Там мама гулят в колі,
А він летит што духу.

Видит хлопец - не дожене,
Маму як-бы вітром носит.
«Возте, мамо, пляцок в мене!» -
Зо слезами хлопец просит.

Но ся крутит молодиця,
Бо музыка іщы не стала.
Аж підносит-ся сьпідниця,
Іщы в темпі засьпівала:

«Зараз мі не до пляцка,
Обийду-ся без фізолі,
Барз красьні грают в Мацка
Музыканти в стодолі.

Вдова бідна я, без хлопа,
Можу нічку погуляти,
Почекат мня робота,
Мам час і вден поспати!»

щына» села Жовтневе Рута Сардига, вихованец Чернилева-Руского дитячого садка Остап Фок.

Горила высока ватра і далеко было чути того вечера могучу фалю повстаньских пісень, яки виконував одроджений аматорский лемківский хор Будинку культури під проводом Михайла Рапіти - заслуженого працівника культури України.

Параска ТРАЧ.

Василь КОРУЦ, м. Тернопіль.

ЯК ВАРИТИ ЯЙЦЯ

Гумореска

Як моя жена яйця варила, то рынку поставила,
Воды наляла, яйця поклала і оген запалила.

Але жебы на кухни довго не стояти,
Она собі пішла кусцьок подримати.

А я, тым часом, з хлопцьом пішов на телевізиі
Новины смотрити. Враз чую: зачало стрыляти.

Стрылило раз, другий, третій. А як – пятий,
То-м мусів наглі двері отворяти.

Запахло вареним і смаженим: чую горят
шкарлупы.
Пішов єм будити жену. А она послала мня
до хыжы.

Жена захтіла пізрити, ци є в ринці вода,
А оно як бабахне, аж мі самому стало шкода.

На голові – жовток, шкарлупа – в носі,
Моя бідна жена аж ся змінила в голосі.

Стала си посеред кухні і до мня тихо гварит:
– Отак ся, Василю, памятай тепер яйця варит.

найбільше любили?

- Твою маму.

- А тепер?

- Стуль ґамбу, смаркачу!

Іщы малий

- Няню, я знам барз сьмішний віц (анекдот).

- Но то повіч.

- Не можу, я іщы малий.

Кіт з баюсами

- Мамо, повічте, чым ся різнит кіт од кітки?

- Кіт ма баюси.

Лысий

- Діду, вы сте были колиси малым?

- Быв, дітино, быв.

- Але втовди діти сьміяли-ся з вашой лысой головы.

Зна рахункы

- Ванцю, ты юж знаш рахувати?

- Знам: шіст, сім, вісем, девят, десьят, валєт, дама, круль, ас.

Хытрий сын

- Мамо, дайте мі орихів.

- Воз си - повну жменю.

- Аж жменю? Дайте свою жменю, ваша більша.

Юж не роснут

Ванцьо принюс мамі великій букєт квітів.

- Йой, сыну, пошто-с ся тратив. Преціж такє самє квітя роснє в нашій загоридці.

- Росло, мамо, росло...

Зобрав, вытлумачыв і впорядкував
Ігор Дуда.

Лемку! Маш бесідувати, гварити, мовити, повідати,
радити, речы, ґадати.
Втовди лем будеш собом і шанувати Тя будут Люде.

"Дзвони Лемківщини" -
часопис Всеукраїнського Товариства "Лемківщина"
Наша адреса:
46001, м.Тернопіль, бульв. Т.Шевченка, 21, тел. 52-29-93.
Реєстраційне свідоцтво ТР 145
Замовлення № 409. Тираж 1000
Обсяг 1 друк. арк. Друк офсетний.
ТзОВ "Терно-Граф", м.Тернопіль, вул. Текстильна, 18. Тел. 52-28-79, 52-28-97

Редактор Ігор ДУДА
Редакційна колегія:
Парасковія ТРАЧ - відповідальний секретар, *Олександр ВЕНГРИНОВИЧ* (Тернопіль),
Микола ГОРБАЛЬ (Київ), *Степан КРИНИЦЬКИЙ* (Івано-Франківськ),
Володимир РОПЕЦЬКИЙ, *Ярослав ШВЯГЛА* (Львів).
Комп'ютерний набір і верстка - *Тарас ВАШКІВ*.
Висловлені авторами думки можуть не співпадати з позицією редакційної колегії.
Відповідальність за достовірність фактів несе автор публікації.
Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти.
Рукописи не рецензуються і не повертаються.

www.lemko.org
2010.07.18 19:25:22 +03'00'